

BADIIY USLUB VA ALLEGORIYANING O'ZIGA HOS XUSUSIYATLARI TADQIQI**Rajapova Malika Ahmadali qizi****Qo'qon DPI, o'qituvchi****Email: malikarajapova1993@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.8081818>**

Annotatsiya: Allegorik vositalar nafaqat badiiy adabiyotda, balki, og'zaki nutqda, rassomchilikda, san'atda va boshqa ko'plab sohalarda uchraydi. Ushbu maqolaning asosiy maqsadi allegoriyaning faqat badiiy tasvir vositasi bo'lib emas o'xshatish, kinoya kabi vazifalari borligini ham ko'rsatib berishdir.

Kalit so'zlar: allegoriya, ramz, o'xshatish, badiiy tasvir, uslub, uslubiyat

Borliqdagi biror-bir hodisaning aynan takrori yaratilmagan. Hatto qor qalinligi 50 sm bo'lgan har metr kvadratda 1.000.000 dona atrofida qor uchqunlari bor. Shunga qaramay, butun yer yuzini qor qoplasa-da, hech bir qor zarrasi shaklan bir-birini takrorlamaydi. Bu haqiqat amerikalik tadqiqotchi Vilson Bentleyning 50 yil davomida olib borgan kuzatish va tajribalarining xulosasida — 1985-yilda ayon bo'ldi. Xuddi shunday ovozlarni, siymolarni, barmoq uchlarining aynan o'xshashi yo'qligi bugungi kunda ko'pchilikka ayon. Hayotning ana shu betakror qonunidan kelib chiqsak, ikkita bir xil yozuvchi (shoir)ning yoki aynan bir xil fikrlovchi kishilarning bo'lishi ham mumkin emas. Chunki, yaratilgan har bir insonning ichki va tashqi tuzilishi o'ziga xos bir olamki, uning betakrorligi o'zligida mujassam etilgan. Shunga asosan har bir insonning olami - hayotiy tajribasi, bilim darajasi, didi, go'zallikni ko'ra bilishi, tasavvuri, xayolot dunyosi, qalb ko'zi o'zigagina tegishlidir va ana shu o'zlik uning har bir nutqida yoki asarida akslanadi. Shuning uchun "Uslub — odam" (Getyo) tushunchasi asosli va hayotiydir. Shunga asosan V.G. Belinskiyning "Yozuvchining mazmun bilan shaklga quyma bir holat bag'ishlay olish qobiliyatini va shu bilan birga hamma-hamma narsaga o'z shaxsi, o'z ruhini takrorlanmas, haqiqiy muhrini tushirib o'ta olish xususiyatini", — uslub deb hisoblashi o'rinlidir.

Uslub bir vaqtning o'zida — mazmun ham, shakl ham, g'oya ham, motiv ham. Bularning barchasi birlashganda asar busbutunligini uslub ta'minlaydi. Shunga ko'ra yozuvchi uslubini so'zga, tilga — ulardan foydalanishdagi o'ziga xoslikka bog'lab qo'yish noo'rindir. To'g'ri, adabiyot — so'z san'ati, til adabiyotning birinchi elementi bo'lsada, uslubni yuzaga keltiruvchi vositalardan biri — zaruriy elementi sanaladi.

Uslubni yuzaga keltiruvchi eng zarur omillardan yana biri — so'zlovchining hayotni, uning mohiyatini va uning qa'ridagi haqiqatni tadqiq va tahlil qila bilishi bilan bog'liqdir. Inson ruhiyatining boy va yashirin sirlarini, ularning tub estetik qimmatini kashf etish san'ati — ruhiyat bilimdonligi bilan bevosita aloqadordir. Demak, uslub — yozuvchining voqelik va insonni idrok qilishi, ularning qalbidagi haqiqatning kashf etishi va uni so'z vositasida obrazli ifodalay olishi — bu vazifalarni individual tarzda yaratish san'atidir. Uslub doim notiqning butun borlig'idan — tabiatidan kelib chiqadi va har bir yaratgan asarida ana shu o'ziga xos olamning hayotbaxsh nurini - insoniylashgan tuyg'ularini tiriltiradi, uni atrofdagilar bilan baham ko'radi, ezgu tuyg'ular tarbiyachisi vazifasini o'taydi. Shuning uchun ham uslub "kuchsiz adib — yozuvchining asarlarida o'zini ochiq ko'rsata olmaydir. Kuchsiz yozuvchilarning uslublari bir-biriga o'xshab qoladir" (Fitrat, 26-bet). "Uslub zamon bilan o'zgarгани kabi shaxs bilan ham o'zgaradir.

Badiiy uslublardan allegoriya, metafora, metonimiya, sinekdoha, o'xshatish, perefraza, ironiya va onomatopia kabi tasvir vositalari, faqatgina badiiy tasvir vositalarigina emas stilistik troplar ham hisoblanadi. Chunki vositalar matnni yanada jozibali va rangdor bo'lishini, o'quvchi ma'lumotni tez va oson tushunishini ta'minlaydi. Shuningdek, aytib o'tilgan stilistik vositalar tilshunoslikning bir bo'lagi bo'libgina qolmay adabiyotshunoslikning ham maxsus adabiyotida simvol-ramz sifatida turli ma'nolarda qo'llaniladi. Bu ifoda vositalarning nafaqat tilshunoslik yoki badiiy adabiyotda, balki, san'atda, tarixiy yoki diniy manbalarda, kundalik nutqimizda ham uchratishimiz mumkin. Badiiy tasviriy vositalar adresatning ma'lumotni tez va oson tushunishini ta'minlaydi va tilimizni boyitadi. Shunday tasviriy vositalardan biri allegoriyadir.

Agar biz ushbu kontseptsiyani aniqlasak, unda allegoriya shunday bo'ladi: badiiy qurilma, ya'ni uning mohiyati mavhum kontseptsiyani aniq, ravshan tasvir orqali ifodalashdan iborat. Ehtimol, allegoriya taqlidning eng keng tarqalgan namunasi bo'lishi mumkin bosh suyagi va suyaklar shaklida o'lim tasviri yoki o'roq bilan qora libosdagi raqam... Allegorik tasvirlar o'rta asrlar va uyg'onish davridan boshlab rassomlar tomonidan to'qqizinchi asrga qadar o'zlarining asarlarida keng qo'llanilgan. Zamonaviy san'atda asarning ma'nosini yanada nozik, ko'rinmas ifodalash uchun qiziqarli tashbehlar ancha ustalik bilan ishlatilib, tomoshabin muallifning yashirin ishorasini o'zi anglashiga imkon beradi. Bu kinoteatrning roli. Allegoriya faqat adabiy nutqda uchramaydi. Balki, biz o'zimiz, ko'pincha buni sezmasdan, kundalik hayotimizda majoziy iboralardan foydalanamiz. Masalan, "Birinchi qaldirg'och"- yaxshi o'zgarishlarga yaqinlashish belgisi, yangi va uzoq kutilgan voqea. Yoki "qarzdorlik bilan"- o'zini muhim, almashtirib bo'lmaydigan, ahamiyatli ko'rsatishga harakat qiladigan kishi, garchi o'zi bo'lmasa ham. Allegoriya adabiyotda antik davrdan beri uchraydi. Gomerning "Odissey" va "Iliada" she'rlari, bu erda Odisseyning allegorik qiyofasi insonning qiziquvchan, bitmas-tuganmas fikri bilan, uning rafiqasi Penelopa esa muhabbat, vafo va ayolning ta'sirchan va inkor etilmaydigan qiyofasi sifatida aniqlanadi. sadoqat. Qadimgi yunon fabulisti Esoptning asarlarida kinoya ishlatilgan: hayvonlar tasvirlangan, muallif masxara qilgan, odamlarning ochko'zligi, aldovi va ahmoqligi bilan parad qilgan. Keyinchalik uning majoziy ma'ruza uslubi ezopiya tili deb nomlandi.

References:

1. Rafikovna, I. K. (2023). MORPHO-SEMANTIC ANALYSIS AND SEMANTIC SHIFT OF ENGLISH INTERNET SLANGS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(4), 514-518.
2. Kamolaxon, I. (2022). THE IMPACT OF THE INTERNET ON THE MODERN ENGLISH LANGUAGE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(12), 405-408.
3. Ismoilova, K. (2022, November). INFLUENCE OF WORDS FROM THE FIELD OF "IT" ON THE UZBEK LANGUAGE AND ITS LINGUISTIC ANALYSIS. In *International Conference on Advance Research in Humanities. ICARHSE*.
4. Ismoilova, K. (2022). The Submission of Uzbek Diplomatic Terms in the Dictionaries. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*.
5. Qizi, M. U. F., Qizi, M. M. T., Qizi, N. M. S., Qizi, H. N. N., Rafikovna, I. K., & Sayidaliyevna, S. S. (2022). THE THEORETICAL APPROACHES TO THE STUDY OF METAPHOR IN A COGNITIVE ASPECT. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 14(4).

6. Gulomovna, K. Z. (2020, June). CULTURE PROBLEMS IN THE TRANSLATION OF TEXTS. In Archive of Conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 167-168).
7. Эргашева, Г. Ю., & Хатамова, З. Г. (2020). ЕЩЕ РАЗ О ПОГРЕБЕНИИ ТИМУРА. Актуальные научные исследования в современном мире, (4-5), 134-136.
8. Ismatova, N. M. (2021). PRINCIPLES OF TOPONYMS CLASSIFICATIONS. Academic research in educational sciences, 2(3), 1025-1029.
9. Ismatova, N. M., & Alieva, N. N. (2020). THE NATURE OF CATEGORY OF VOICE IN ENGLISH AND SOME PROBLEMS IN THEIR TRANSLATION. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(7), 190-194.
10. Makhmudovna, I. N. (2022). Some Types of Toponyms. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(2), 478-480.
11. Makhmudovna, I. N. (2022). Generallegislation of toponymics and the concept of toponymy. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(5), 704-706.
12. Ismatova, N., Alieva, N., Djalilov, R., & Abdisamatov, A. (2020). THE PROBLEMS OF TRANSLATING SOME PHRASAL VERBS FROM ENGLISH INTO UZBEK. Theoretical & Applied Science, (1), 760-768.
13. Yuldasheva, D. (2023). SUB'YEKTNING BADIY DISKURSDAGI FUNKSIYASI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2(8), 95-98.
14. Yuldasheva, D. (2023). SUB'YEKTNING BADIY DISKURSDAGI FUNKSIYASI. Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2(8), 95-98.
15. Ochildiyeva, H. (2023). NUTQNI ALOQA VOSITASI SIFATIDA RIVOJLANTIRISH.
16. Ochildiyeva, H. (2023). The Use Of Information And Communication Technologies In Russian Language And Literature Lessons For The Development Of Students' Speech.
17. Ochildiyeva, H. (2023). MODERN FOREIGN LANGUAGE PERSPECTIVES ON CREATIVITY.
18. Paziljanova, Z. (2023). MADANIYATLARARO MULOQOTDA MADANIY SHOK MASALALARI. Models and methods in modern science, 2(6), 139-142.
19. Paziljanova, Z. (2023). МАДАНИЯТЛАРАРО МУЛОҚОТНИНГ АҚШДА ПАЙДО БЎЛИШИ. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 1(5 Part 2), 31-35.
20. Paziljanova, Z. (2023). МОДЕЛИ КОММУНИКАЦИИ В МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ. Farg'ona Davlat Universiteti Ilmiy Jurnal, (1), 517-519. https://doi.org/10.56292/SJFSU/vol28_iss1/a517-519
21. Talabovna, S. S. (2022). FEATURES OF ENGLISH AND UZBEK COMPARISONS IN LINGUOCULTURAL ASPECT. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(11), 424-429.
22. Talabovna, S. S. (2023). COMPARISON AS A BASIS OF COGNITION. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(5), 507-509.
23. Rajapova, M. (2021). BADIY DISKURSDA KOGNITIV METAFORALARNING ISHLATILISHI. Scienceweb academic papers collection.
24. Sotvoldiyev, I., & Rajapova, M. (2023, May). EASY METHODS OF READING AND READING STRATEGIES. In International Conference On Higher Education Teaching (Vol. 1, No. 3, pp. 133-139).

25. Malika, R. (2021). EFFECTIVE WAYS OF COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING
ISSN: 2249-7137 Vol. 11.
26. Ҳайдарова, Г. А. (2022). XX АСР ЎЗБЕК ҲАЗАЛЛАРИНИНГ ВАЗН ХУСУСИЯТИГА
ДОИР. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(6), 241-
245.

